

คำวินิจฉัยของ พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๔/๒๕๕๔

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง รัฐมนตรีดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการในบริษัท และเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วน

ด้วยประธานวุฒิสภา ได้ส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา มีนายวิชิต พูลตาก และคณะรวม ๓๒ คน ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ารัฐมนตรี ๑๐ คน ผู้ถูกร้อง กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ประกอบด้วย

นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
นายอาทิตย์ อุไรรัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
นายไชยา สะสมทรัพย์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
นายวัฒนา อัสวเหม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายรักษ์ ตันติสุนทร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

เนื่องจากรัฐมนตรีบางคนยังเป็นกรรมการในบริษัทจำกัด และบางคนเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนระหว่างดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ปราบกฏตามหลักฐานของกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ กล่าวคือ

๑. นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ มีชื่อเป็นกรรมการ บริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๓ ขณะนี้ยังมีชื่อเป็นกรรมการอยู่

๒. นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ มีชื่อเป็นกรรมการ

๒.๑ บริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการ เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๓

๒.๒ บริษัท เอ. โอ. เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๖ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๓

๒.๓ บริษัท รังสิตน้ำผลไม้ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๓ และขณะนี้ยังมีชื่อเป็นกรรมการบริษัทดังกล่าวอยู่

๓. นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ มีชื่อเป็นกรรมการ

๓.๑ บริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

๓.๒ บริษัท พี. เอส. ดี. เอ็น. จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๐ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

๔. คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ มีชื่อเป็นกรรมการบริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ขณะนี้ยังมีชื่อเป็นกรรมการอยู่

๕. นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล มีชื่อเป็นกรรมการบริษัท พันธุ์ประสิทธิ์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๔ ขณะนี้ยังมีชื่อเป็นกรรมการอยู่

๖. หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร มีชื่อเป็น

๖.๑ หัวหน้าผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สวนพะยอม ตั้งแต่วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นหัวหน้าผู้จัดการเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

๖.๒ กรรมการบริษัท งามดูพลี จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๓๕ ขณะนี้ยังมีชื่อเป็นกรรมการอยู่

๖.๓ กรรมการบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๓๕ ขณะนี้ยังมีชื่อเป็นกรรมการอยู่

๗. นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ มีชื่อเป็นกรรมการ

๗.๑ บริษัท อิมโปลีคซ์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๕ จดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๓

๗.๒ บริษัท โรแอล โฮลดิ้งส์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๒๕ จดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๓

๘. นายไชยา สะสมทรัพย์ มีชื่อเป็นกรรมการ

๘.๑ บริษัท โมบาย เทล จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๓๐ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๓

๘.๒ บริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๐ จดทะเบียนพ้นจากการเป็นกรรมการเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๓

๕. นายวัฒนา อัสวเหม มีชื่อเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด พลังงานไทย ตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ และจดทะเบียนพ้นจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

๑๐. นายรักษ์ ตันติสุนทร มีชื่อเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชำนานู ตั้งแต่วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๑ และจดทะเบียนเลิกห้างหุ้นส่วน เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

ผู้ร้องเห็นว่า ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ต้องสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖) จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัย

นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า บริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด จดทะเบียนจัดตั้งเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๓ โดยผู้ถูกร้องเป็นกรรมการร่วมด้วยและถือหุ้น ๑๕๐ หุ้น นับแต่จดทะเบียนจัดตั้งจนถึงปัจจุบันบริษัทไม่ได้ประกอบกิจการใดๆ ทั้งไม่เคยขอเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร ไม่ได้จดทะเบียนเข้าระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ไม่เคยเรียกประชุมกรรมการ ไม่เคยเรียกประชุมผู้ถือหุ้น ไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ไม่เคยส่งบัญชีงบดุลต่อกระทรวงพาณิชย์ และไม่เคยติดต่อกับกระทรวงพาณิชย์ หรือพาณิชย์จังหวัดไม่ว่าในเรื่องใดๆ ไม่เคยติดต่อกับผู้ถูกร้องในฐานะผู้ถือหุ้นหรือกรรมการแต่อย่างใด ไม่มีการเรียกให้ชำระค่าหุ้นหรือออกใบรับรองหุ้นแต่อย่างใดทั้งสิ้น เมื่อประมาณต้นปี ๒๕๓๕ ผู้ถูกร้องเคยพบนายภูเมธ ด่านพัฒนาภูมิ ซึ่งเป็นกรรมการผู้มีอำนาจลงชื่อผูกพันบริษัท ได้แจ้งว่า ไม่มีประโยชน์ที่บริษัทจะดำเนินกิจการต่อไป จึงขอให้เลิกบริษัท นายภูเมธรับปากว่าจะไปดำเนินการดังกล่าว ผู้ถูกร้องเข้าใจโดยสุจริตว่า บริษัทได้เลิกการประกอบกิจการและการจัดตั้งเรียบร้อยแล้ว และผู้ถูกร้องพ้นจากภาระทั้งปวงที่เกี่ยวกับบริษัทดังกล่าวแล้ว

ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือถึงบริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด ให้ชี้แจงปรากฏว่า ที่ทำการไปรษณีย์ นครศรีธรรมราชส่งคืนผู้ฝาก โดยแจ้งเหตุขัดข้องที่นำจ่ายผู้รับไม่ได้ว่า “ไม่มีผู้รับตามเจ้าหน้าที่” ส่วนสำนักงานทะเบียนการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหนังสือแจ้งว่า ในช่วงระหว่างวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ถึงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ ไม่มีที่ทำการบริษัทอยู่ในอาคารเลขที่ ๑๕๕/๑ ถนนศรีธรรมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช อันเป็นสถานที่ซึ่งระบุในทะเบียนว่าเป็นที่ตั้งสำนักงานของบริษัท รวมทั้งไม่มีพนักงานปฏิบัติงานประจำ จากการตรวจสอบเอกสารทางทะเบียน ได้ความว่า บริษัทไม่เคยส่งงบการเงินประจำต่อสำนักงานทะเบียนฯ จึงไม่ทราบว่ามีการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นทุกระยะเวลาสิบสองเดือนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ นอกจากนั้นบริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด ไม่ได้จดทะเบียนเลิก และนายทะเบียนไม่ได้ขีดชื่อออกจากทะเบียนเป็นบริษัทร้าง

นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า เคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริษัทต่างๆ จำนวน ๑๓ บริษัท ได้ทำหนังสือขอลาออกจากตำแหน่งกรรมการที่ดำรงอยู่ในแต่ละบริษัท ตั้งแต่วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ก่อนมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ต่อมาบริษัทต่างๆ ดำเนินการจัดแจ้งการลาออกจากการเป็นกรรมการของผู้ถูกร้องต่อสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๐ บริษัท คงเหลือเพียง ๓ บริษัทที่ยังมีชื่อเป็นกรรมการ คือ (๑) บริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด (๒) บริษัท เอ. โอ. เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด และ (๓) บริษัท รังสิตน้ำผลไม้ จำกัด เนื่องจากเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบยังไม่ได้ดำเนินการจัดแจ้งการลาออกของผู้ถูกร้องต่อสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร ผู้ถูกร้องเข้าใจว่ามีการดำเนินการจัดแจ้งการลาออกจากกรรมการของผู้ถูกร้องต่อสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานครแล้ว

นางบุญนำ อุไรรัตน์ ประธานกรรมการบริษัท เอ. โอ. เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด มีหนังสือแจ้งว่า เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๒ ที่ประชุมกรรมการบริษัทมีมติเห็นชอบการลาออกจากกรรมการของผู้ถูกร้อง และนายประสิทธิ์ อุไรรัตน์ ประธานกรรมการบริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด มีหนังสือแจ้งว่า เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๒ ที่ประชุมกรรมการบริษัทมีมติเห็นชอบให้ผู้ถูกร้องลาออกได้ตามประสงค์

ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือถึงบริษัท รังสิตน้ำผลไม้ จำกัด ให้จัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการลาออกจากกรรมการของผู้ถูกร้อง แต่ก็ไม่ปรากฏว่า บริษัทได้จัดส่งเอกสารใดๆ ให้กับศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด และผู้ถูกร้องมีหนังสือชี้แจงเพิ่มเติมกรณีบริษัท รังสิตน้ำผลไม้ จำกัด ว่าเมื่อประมาณปี ๒๕๓๒ - ๒๕๓๓ ชาวสวนส้มรังสิตประสบปัญหาหาค่าต่ำและเกิดน้ำท่วมหนักในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี สวนส้มรังสิตได้รับความเสียหายเกือบแสนไร่ ผลผลิตลดลง ผู้ถูกร้องได้มอบหมายให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการจดทะเบียนเลิกบริษัทแล้ว เพิ่งมาทราบในภายหลังว่า ผู้ได้รับมอบหมายมิได้ดำเนินการให้เป็นที่ยอมรับ และเอกสารหลักฐานต่างๆ ก็หาไม่พบ แต่ก็ได้ยื่นหนังสือขอลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท และมอบหมายให้ผู้เกี่ยวข้องไปดำเนินการแล้ว

นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า เคยเป็นกรรมการของบริษัท พี. เอส. ดี. เอ็น. จำกัด และบริษัท เคนซิง คอนสตรัคชั่น จำกัด ตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๓๐ และ ๒๕๓๓ ตามลำดับ แต่ได้ยื่นหนังสือถึงคณะกรรมการของบริษัทดังกล่าว ขอลาออกจากตำแหน่งกรรมการบริษัท ตั้งแต่วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๓ และเมื่อยื่นใบลาออกแล้วก็ไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของบริษัทอีก ผู้ถูกร้องเห็นว่า ได้พ้นสถานภาพจากการเป็นกรรมการบริษัททั้งสองตามกฎหมายแล้ว นับแต่วันที่แสดงเจตนาและยื่นหนังสือขอลาออกเป็นต้นไป

เมื่อปรากฏว่า บริษัททั้งสองยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการ ตามหนังสือลาออกของผู้ถูกร้อง ผู้ถูกร้องจึงมีหนังสือถึงกรรมการผู้จัดการบริษัททั้งสองขอให้ดำเนินการบริษัท พี. เอส. ดี. เอ็น. จำกัด และบริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด จึงได้จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการ โดยถอนชื่อผู้ถูกร้องออกจากรายชื่อกรรมการบริษัท เมื่อวันที่ ๒ และวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ตามลำดับ

ในการชี้แจงต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายประพนธ์ รักอารมณั กรรมการผู้จัดการบริษัท พี. เอส. ดี. เอ็น. จำกัด และนายเคนโซ่ ยามาโมโต้ กรรมการผู้จัดการบริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด ส่งคำแถลงประกอบการสืบพยานต่อศาล และเบิกความยืนยันว่า ผู้ถูกร้องได้ลาออกจากกรรมการบริษัททั้งสองแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๓ และพยานทั้งสองได้ลงชื่อรับทราบการลาออกแล้ว รวมทั้งยืนยันว่า ผู้ถูกร้องไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหรือการประกอบธุรกิจของบริษัทอีกแต่ประการใด

คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า ได้เป็นกรรมการบริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๗ โดยมีกรรมการอื่นอีก ๕ คน คือ นางปนัดดา เลิศล้ำอำไพ นางสาวศันสนีย์ โกสีย์ นายปรีดี ขวัญงาม นางจระวย จันทร์ทอง และนางสาวพาฝัน ศุภวานิช บริษัทไม่เคยดำเนินธุรกิจใดๆ เลย ต่อมาเมื่อประมาณปี ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องได้แจ้งด้วยวาจาต่อกรรมการบริษัทสองคน คือ นางปนัดดา เลิศล้ำอำไพ และนางสาวพาฝัน ศุภวานิช ว่า ขอลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท และโอนหุ้นให้แก่นางสาวพาฝัน ศุภวานิช แล้ว ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้องอีกแต่อย่างใด เมื่อปี ๒๕๔๐ ก่อนเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ถูกร้องได้โทรศัพท์สอบถามนางสาวพาฝัน ศุภวานิช ว่า จัดการเรื่องการลาออกจากการบริษัทของผู้ถูกร้องเรียบร้อยแล้วหรือไม่ ได้รับแจ้งว่า บริษัทได้เลิกไปนานแล้ว ผู้ถูกร้องจึงเข้าใจและเชื่อโดยสุจริตว่า บริษัทเลิกไปแล้ว

ครั้งเมื่อปรากฏว่า บริษัทดังกล่าวยังมีอยู่ แม้จะอยู่ระหว่างการขอเลิกบริษัทให้ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้ถูกร้องได้ยื่นหนังสือลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ถึงกรรมการบริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด แจ้งยืนยันการลาออกที่เคยแจ้งด้วยวาจาจากกรรมการบริษัทสองคน เมื่อปลายปี ๒๕๓๘ นอกจากนี้ยังได้ความว่า บริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด ได้จดทะเบียนเลิกบริษัทโดยมติของที่ประชุมกรรมการ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๓๘ และได้มีการชำระบัญชี ผู้ชำระบัญชีของบริษัท คือ นางสาวพาฝัน ศุภวานิช จนในที่สุดนายทะเบียนได้ออกหนังสือรับรองการเลิกบริษัท เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือถึงบริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด ให้ชี้แจง ปรากฏว่า ไปรษณีย์ยานนาวาส่งคืนผู้ฝากโดยแจ้งเหตุขัดข้องที่นำจ่ายผู้รับไม่ได้ว่า “ไม่มีผู้รับตามเจ้าหน้าที่”

นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า ได้เป็นกรรมการบริษัท พันธุ์ประสิทธิ์ จำกัด ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ ๒๕ หมู่ที่ ๑ ถนนราษฎร์บูรณะ แขวงราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร บริษัทดำเนินกิจการนำไม้ซุงจากประเทศอินโดนีเซีย เข้ามาเลื่อยแปรรูปจำหน่ายในประเทศไทย แต่กิจการขาดทุนตลอดมาเพราะไม่มีไม้ซุงเข้าแปรรูป จึงเลิกกิจการเมื่อปี ๒๕๒๘ และได้มอบหมายให้นายอุเทน วรกุลชัย กรรมการผู้จัดการไปดำเนินการเลิกบริษัท แต่ต่อมานายอุเทน วรกุลชัย ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๓๖ ส่วนกรรมการอื่นๆ ได้แก่ นายวิบูลย์ โมทนิยชาติ และนายแสงชัย แซ่เจีย ได้ย้ายถิ่นที่อยู่ไปหลายปีแล้ว ผู้ถูกร้องไม่ทราบว่า ก่อนถึงแก่กรรม นายอุเทน วรกุลชัย ไม่ได้ไปดำเนินการเลิกบริษัท อย่างไรก็ตามบริษัทนี้ไม่มีแล้ว โรงเลื่อยและสำนักงานของบริษัทถูกรื้อถอนไปหมดสิ้นแล้ว สถานที่เคยเป็นที่ตั้งบริษัทดังกล่าว ปัจจุบันเป็นที่ประกอบกิจการอยู่ต่อเรือ ผู้ถูกร้องไม่เคยเกี่ยวข้องกับใครๆ กับบริษัทอีกหลังจากปี ๒๕๒๘ เป็นต้นมา

หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด สวนพะยอม จดทะเบียน เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ มีเงินลงทุน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท มีพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า สุขุมานันท์ เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิด ลงหุ้นด้วยเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ผู้ถูกร้องเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด และดำรงตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการของห้าง ฯ ต่อมาวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ ผู้ถูกร้องลาออกจากตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการของห้าง ฯ กับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า สุขุมานันท์ ผู้เป็นหุ้นส่วน เพื่อเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง มีหม่อมราชวงศ์โรส บริพัตร เข้ามาเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด และดำรงตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการของห้าง ฯ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ถูกร้องชี้แจงต่อไปว่า บริษัท งามดูพลี จำกัด นั้น ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งกรรมการของบริษัท ต่อมาบริษัทมีปัญหาด้านการเงินอย่างมาก ผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทกับนายฐิติวัฒน์ โปษยานนท์ ซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ เมื่อต้นปี ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่บริษัทได้หยุดประกอบกิจการแล้ว ต่อมาวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๔๐ นายฐิติวัฒน์ โปษยานนท์ ได้ขายอาคารที่ทำการของบริษัทให้แก่บุคคลภายนอกประกอบการค้าประเภท ซัก อบ รีด เสื้อผ้า ไม่เกี่ยวกับบริษัท งามดูพลี จำกัด แต่อย่างใด

สำหรับบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด นั้น ผู้ถูกร้องในฐานะประธานกรรมการมูลนิธิจุมภฏ - พันธุ์ทิพย์ ได้รับเกียรติจากบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด ซึ่งเป็นผู้เช่าที่ดินของมูลนิธิ ให้เข้าเป็นกรรมการบริษัท เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๕ ตามข้อบังคับของบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด กรรมการจะต้องออกจากตำแหน่งโดยจำนวนหนึ่งในสาม เมื่อมีการประชุมสามัญครั้งแรกในทุกๆ ปี ต่อไป

โดยกรรมการผู้ออกไปนั้นอาจได้รับเลือกเข้ารับตำแหน่งอีกได้ ผู้ถูกร้องออกจากการเป็นกรรมการตามวาระเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และไม่ทราบถึงการถูกเลือกให้กลับเข้าเป็นกรรมการอีก หลังจากครบวาระแล้วไม่เคยร่วมประชุม หรือรับทราบการบริหารของบริษัทอีกแต่อย่างใด

ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือถึงบริษัท งามคูผลิ จำกัด ให้จัดส่งเอกสารหลักฐานการลาออกจากการกรรมการของผู้ถูกร้อง ปรากฏว่า ที่ทำการไปรษณีย์ยานนาวา แจ้งเหตุขัดข้องว่า “ย้าย ไม่ทราบที่อยู่ใหม่”

นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า เคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริษัท อิมโพลีคส์ จำกัด ตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ แล้วลาออกจากการกรรมการของบริษัทดังกล่าว โดยมีหนังสือลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๕๐ ถึงประธานกรรมการบริษัท ขอลาออกจากการกรรมการบริษัท ตั้งแต่วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๕๐ ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และได้สำเนาหนังสือลาออกให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบด้วย

สำหรับตำแหน่งกรรมการในบริษัท โรแยล โฮลดีนส์ จำกัด ได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ถึงประธานกรรมการบริษัท ขอลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ก่อนไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน ต่อมาเมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ได้ส่งสำเนาหนังสือลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทดังกล่าว พร้อมทั้งการเป็นกรรมการบริษัทอื่นๆ ให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบด้วย

ครั้งเมื่อปรากฏว่าผู้ถูกร้องยังมีชื่อเป็นกรรมการในบริษัททั้งสองดังกล่าวอยู่อีก ผู้ถูกร้องจึงทำหนังสือลงวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๓ ถึงประธานกรรมการบริษัททั้งสอง ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการแก้ไขทางทะเบียน ซึ่งได้รับการชี้แจงจากบริษัทว่า ได้รับหนังสือลาออกตั้งแต่วันที่ขึ้นแล้ว แต่เป็นความบกพร่องของบริษัทเองที่ได้ดำเนินการแก้ไขทางทะเบียน และบริษัททั้งสองได้ดำเนินการจดทะเบียนแก้ไขรายชื่อกรรมการถูกต้องแล้ว ตามหนังสือรับรองของสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งออกให้ ณ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

นางสาวสุภลักษณ์ อัมพุก กรรมการบริษัท อิมโพลีคส์ จำกัด มีหนังสือลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ ส่งสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องของบริษัทเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คือหนังสือแจ้งการขอลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทของผู้ถูกร้อง ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๕๐ และรายงานการประชุมคณะกรรมการบริษัท ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๐ ซึ่งที่ประชุมมีมติรับทราบ และอนุมัติการลาออกจากการกรรมการของผู้ถูกร้อง

นางฤดีรัตน์ สังฆะทรัพย์ กรรมการบริษัท โรแยล โฮลดีนส์ จำกัด มีหนังสือลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ ส่งสำเนาหนังสือแจ้งลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทของผู้ถูกร้อง ลงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์

๒๕๔๐ และรายงานการประชุมกรรมการบริษัท ครั้งที่ ๑/๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ ซึ่งที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์รับทราบ และอนุมัติการลาออกของผู้ถูกร้อง

นายไชยา สะสมทรัพย์ ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า ได้ยื่นหนังสือลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ ถึง กรรมการผู้จัดการบริษัท โมบาย เทล จำกัด ขอลาออกจากกรรมการตั้งแต่วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ ขอให้บริษัทหาบุคคลแทน คณะกรรมการบริษัทในคราวประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ มีมติเป็นเอกฉันท์อนุมัติให้ผู้ถูกร้องลาออกจากตำแหน่งกรรมการบริษัทได้ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ เป็นต้นไป ต่อมาผู้ถูกร้องได้ยื่นหนังสือลงวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๒ ถึงประธาน กรรมการบริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด ขอลาออกจากกรรมการบริษัทตั้งแต่วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๒ เพราะเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง คณะกรรมการบริษัทในคราวประชุมเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๒ มีมติรับทราบและเห็นชอบให้ผู้ถูกร้องลาออกจากตำแหน่งกรรมการบริษัทได้ หลังจากลาออกแล้ว ผู้ถูกร้องไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือรู้เห็นกระทำการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริษัททั้งสองอีก

นางวิลาวรรณ เถลิงศักดิ์ดาเดช กรรมการผู้จัดการบริษัท โมบาย เทล จำกัด มีหนังสือลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๓ ยืนยันการลาออกจากกรรมการของผู้ถูกร้อง และนายประสิทธิ์ เสกสรรค์ กรรมการผู้จัดการบริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด มีหนังสือลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๓ ยืนยัน การลาออกจากกรรมการเป็นผู้ถูกร้องเช่นเดียวกัน และทั้งนางวิลาวรรณ กับนายประสิทธิ์ ได้มา ชี้แจงด้วยวาจาโดยรับรองหนังสือดังกล่าวด้วย

นายวัฒนา อัสวเหม ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า เคยดำรงตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด พลังงานไทย ตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ จนถึงปี ๒๕๑๗ จึงได้ขอลาออกจากตำแหน่ง หุ้นส่วนผู้จัดการ แต่ยังคงถือหุ้นประเภทจำกัดความรับผิดโดยมีจำนวนหุ้นคงเดิม ปี ๒๕๑๘ ได้โอนหุ้นในส่วนของผู้ถูกร้อง ทั้งหมดให้แก่ นายสมพร อัสวเหม และลาออกจากกรรมการเป็นหุ้นส่วนของห้าง ฯ ปี ๒๕๑๙ กลับเข้าถือหุ้น ในห้าง ฯ อีกครั้งหนึ่ง โดยรับโอนหุ้นจากนายสมบัติ อัสวเหม ๕๕๐,๐๐๐ บาท และเข้าดำรงตำแหน่ง หุ้นส่วนผู้จัดการห้าง ฯ ต่อมา ปลายปี ๒๕๒๓ ห้าง ฯ ประสบภาวะขาดทุนจึงปิดกิจการลง และมีได้ ประกอบกิจการค้าหรือธุรกิจอื่นใดอีก และผู้ถูกร้องไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการของห้าง ฯ อีก ผู้ถูกร้องได้ขอลาออกจากตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการโดยโอนหุ้นทั้งหมดให้แก่ นายสุพจน์ เหลืองธรรมธาดา และมีการทำสัญญาหุ้นส่วน แก้ไขเพิ่มเติมให้นายสุพจน์ ฯ ดำรงตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการห้าง ฯ โดย ตกลงกันให้นายสุพจน์ ฯ ไปดำเนินการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ถูกต้อง โดยการตกลงดังกล่าว มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ แต่นายสุพจน์ ฯ ในฐานะหุ้นส่วนผู้จัดการ ไม่ได้

นำสัญญาหุ้นส่วนแก้ไขเพิ่มเติมไปจดทะเบียน เมื่อผู้ถูกร้องทราบว่ามีชื่อเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของ ห้างหุ้นส่วนจำกัด พลังงานไทย จึงได้ตรวจสอบและแจ้งให้นายสุพจน์ ฯ ดำเนินการ ปรากฏว่า นายสุพจน์ ฯ เพิ่งดำเนินการจดทะเบียนให้ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ และนายทะเบียน ได้รับจดทะเบียน เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

นายรักษ์ ตันติสุนทร ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชำนานู จดทะเบียนจัดตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๑ ณ สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจังหวัดตาก สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ ๑๘/๒๔ ถนนตากสิน ซอย ๕ ตำบลระแหง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก มีหุ้นส่วนสามคน คือ (๑) นายจรัสศักดิ์ ลิ้มทรงพรต (๒) นางงามพิศ สุวรรณรักษ์ และ (๓) ผู้ถูกร้อง โดยนายจรัสศักดิ์ ลิ้มทรงพรต เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ มีวัตถุประสงค์เพื่อค้าอาวุธปืน กระสุนปืน ฯ หลังจากได้จดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดแล้ว ได้ดำเนินการขอใบอนุญาตประกอบการค้าอาวุธปืนและกระสุนปืน แต่ไม่ได้รับอนุญาตจากทางราชการ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวสถานการณ์ในจังหวัดตากยังมีการแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ห้าง ฯ จึงไม่ได้ดำเนินธุรกิจใดๆ นับแต่วันจดทะเบียนเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน อีกทั้งยังไม่เคยขอเลขประจำตัวผู้เสียภาษี ไม่ได้จดทะเบียนเข้าสู่ระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ไม่เคยมีการประชุมหุ้นส่วน ไม่เคยทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ไม่เคยส่งบัญชีงบดุลต่อกระทรวงพาณิชย์เลย แม้แต่ครั้งเดียว และนับตั้งแต่จดทะเบียนจัดตั้งห้าง ฯ มาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาสามสิบสามปี หุ้นส่วน ของห้างทุกคนไม่เคยติดต่อกระทรวงพาณิชย์ หรือพาณิชย์จังหวัดเลย ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๕ นายจรัสศักดิ์ ลิ้มทรงพรต หุ้นส่วนผู้จัดการของห้าง ฯ ถึงแก่กรรม มีผลทำให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชำนานู เลิกกันไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ ประกอบมาตรา ๑๐๘๐ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชำนานู ไม่มีพนักงานปฏิบัติงานประจำ ไม่มีการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ไม่ปรากฏหลักฐานการนำส่งงบดุลและงบกำไรขาดทุนประจำปี และได้จดทะเบียนเลิกห้าง ฯ ต่อมานายทะเบียนแล้ว เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ โดยระบุในสัญญาเลิกห้าง ฯ ว่า ได้มีการตกลงเลิกกันเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๓

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ชี้แจงเป็นหนังสือว่า ก่อนนำความกราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งบุคคลใดเป็นรัฐมนตรี ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติแล้ว แต่เป็นการเร่งด่วน และเป็นความลับ รวมทั้งให้บุคคลดังกล่าวจัดทำเอกสารแบบประวัติ ซึ่งได้รับการยืนยันจากพรรคการเมืองว่า เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๖ มาตรา ๒๐๗ มาตรา ๒๐๘ และมาตรา ๒๐๙ เมื่อได้รับแบบประวัติแล้วเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะติดต่อกลับไปยังผู้ได้รับการเสนอชื่อทุกคนอีกครั้งหนึ่ง

นางสาวสุภาภรณ์ ใจอ่อนน้อม ผู้อำนวยการกองนิติการ กรมทะเบียนการค้า ได้มาชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะผู้แทนอธิบดีกรมทะเบียนการค้าว่า ในกรณีเป็นกรรมการของบริษัทจำกัด กรรมการมีฐานะเป็นตัวแทนของนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยตัวแทนนั้น ตัวแทนจะบอกเลิกการเป็นตัวแทนต่อตัวการได้เสมอ การบอกเลิกการเป็นตัวแทนก็ดี หรือการบอกเลิกการเป็นกรรมการก็ดี เมื่อตัวแทนแจ้งการบอกเลิกไปยังบริษัท ก็ถือว่าพ้นจากการเป็นตัวแทนหรือการเป็นกรรมการของบริษัทแล้ว การบอกเลิกการเป็นตัวแทน จะด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนกับกรมทะเบียนการค้า นั้น เป็นหน้าที่ของบริษัท โดยกรรมการผู้มีอำนาจจะดำเนินการเอง การที่กรรมการยังมีชื่อเป็นกรรมการทางทะเบียนนั้น ต้องถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือตัวแทนพ้นจากตำแหน่งเมื่อลาออก หรือไม่ได้รับเลือกเข้ามาใหม่ กรณีพ้นตามวาระ หรือตาย การที่ได้รับแต่งตั้งโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นถ้าเข้าด้วยยอมรับก็ถือว่าเป็นกรรมการ แต่ถ้ายังไม่มีการแสดงเจตนายอมรับอย่างหนึ่งอย่างใด จะถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการยังไม่ได้ ระยะเวลาการดำเนินการของผู้มีอำนาจที่ต้องดำเนินการทางทะเบียนนั้น กฎหมายบังคับไว้แต่เพียงว่า ในครั้งแรกเมื่อกรรมการได้รับการแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของผู้ถือหุ้นแล้วต้องไปจดทะเบียนภายใน ๑๕ วัน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในภายหลัง ไม่มีกำหนดเวลาบังคับไว้

สำหรับห้างหุ้นส่วนนั้น การเปลี่ยนแปลงหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบ ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน หุ้นส่วนผู้จัดการตาย ทายาทสามารถเข้ารับช่วงดำเนินการต่อไปได้ ถ้าทายาทไม่ดำเนินการ นายทะเบียนอาจถือเป็นห้างไม่ประกอบธุรกิจได้

นางสาวสุภาภรณ์ ฯ เบิกความว่า เอกสารที่ต้องส่งให้กรมทะเบียนการค้าทุกปีนั้น มีงบการเงินพร้อมบัญชีผู้ถือหุ้นรายงานการประชุมของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน ไม่บังคับว่า ต้องส่งให้กรมทะเบียนการค้าไม่ว่าจะเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน ถ้าไม่ส่งงบการเงินติดต่อกันเกินกว่า ๓ ปี ให้สันนิษฐานว่าเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนร้างได้ นอกจากนี้ถ้าไม่เสียภาษีหลายปีก็เป็นข้อสันนิษฐานได้ว่าไม่มีการประกอบธุรกิจ

ปัญหาว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคำร้องนี้ได้หรือไม่ ข้อเท็จจริงปรากฏว่าสมาชิกวุฒิสภา ๓๒ คน ซึ่งมีจำนวนมากกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด (๒๐๐ คน) ได้เข้าชื่อเสนอประธานวุฒิสภาว่ารัฐมนตรีจำนวน ๑๐ คน ยังดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการในบริษัท หรือเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วน ถือว่าได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ซึ่งเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ จึงเห็นว่าคำร้องดังกล่าวเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ ประกอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๖ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคำร้องนี้ได้

จึงมีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า รัฐมนตรีทั้งสิบคนกระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖) หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ บัญญัติว่า “รัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใดก็ตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๑๐ มิได้ เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใดก็ได้ด้วย”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ บัญญัติว่า “ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ (๑) ตาย..... (๖) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๘ หรือมาตรา ๒๐๙.....ฯลฯ”

ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ดังกล่าวบัญญัติห้ามมิให้รัฐมนตรีดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลนั้น มีความหมายอย่างไร พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญมุ่งหมายมิให้รัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท อันจะเป็นการให้คุณหรือเอื้อประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้องของคลองธรรมของการประกอบธุรกิจได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๑๕ ว่าด้วยตัวแทน มาตรา ๘๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “อันสัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไปด้วย ตัวการถอนตัวแทน หรือด้วยตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทน” และวรรคสอง บัญญัติว่า “อนึ่ง สัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไป เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับข้อสัญญา หรือสภาพแห่งกิจการนั้น” มาตรา ๘๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ตัวการจะถอนตัวแทน และตัวแทนจะบอกเลิกเป็นตัวแทนเสียในเวลาใดๆ ก็ได้ทุกเมื่อ”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๒๒ ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท มาตรา ๑๐๔๒ บัญญัติว่า “ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่นนั้น ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน”

พิจารณาจากคำชี้แจงของนางสาวสุภาภรณ์ ใจอ่อนนุ่ม ผู้แทนอธิบดีกรมทะเบียนการค้า ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๑๕ ว่าด้วยตัวแทน และลักษณะ ๒๒ ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัทดังกล่าวพอสรุปได้ว่า (๑) ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ไม่ได้ประกอบธุรกิจ หรือไม่ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐมนตรีก็ไม่สามารถให้คุณหรือเอื้อประโยชน์ได้ แม้จะยังมีตำแหน่งในห้างหุ้นส่วนหรือเป็นกรรมการในบริษัทโดยปรากฏหลักฐานทางทะเบียนอยู่ก็ตาม จึงเป็นกรณีที่ไม่อยู่ในความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ หรือ (๒) หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการ

จะต้องได้รับแต่งตั้งโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้น และต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายใน ๑๕ วัน ส่วนการลาออก จากตำแหน่งกรรมการในบริษัท ไม่ว่าจะเป็นการลาด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ โดยลาต่อบริษัทหรือต่อ กรรมการผู้มีอำนาจ ก็ถือได้ว่ามีเจตนาบอกเลิกการเป็นตัวแทน หรือกรณีห้างหุ้นส่วนเมื่อมีการลาออก จากหุ้นส่วนผู้จัดการและได้รับความเห็นชอบจากผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนแล้ว ก็ถือได้ว่าพ้นจากการ มีตำแหน่งในห้างหุ้นส่วนนั้นๆ แล้วเช่นกัน ส่วนการแก้ไขหลักฐานทางทะเบียนให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงนั้น เป็นหน้าที่ของผู้มีอำนาจเท่านั้นจะต้องไปดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน มิใช่หน้าที่ของผู้ลาออก และไม่มีกำหนดเวลาบังคับว่าผู้มีอำนาจดังกล่าวจะต้องดำเนินการเมื่อใด ซึ่งรวมถึงการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อครบวาระแล้วด้วย หรือในกรณีที่กรรมการได้รับแต่งตั้งโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นอีก ต้องได้รับความยินยอม ของผู้นั้นด้วย และถ้าผู้ได้รับแต่งตั้งไม่ทราบ หรือไม่ยอมรับจะถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการหรือเป็นผู้มี ตำแหน่งหน้าที่มิได้

กรณีนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นกรรมการบริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด นั้น ได้ความว่า บริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด ไม่ได้ประกอบกิจการ ไม่มีพนักงาน ไม่มีสำนักงานตามที่จดทะเบียนเป็นสถานที่ประกอบการ ไม่มีการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ไม่เคยส่งงบการเงิน พิจารณาแล้วเชื่อว่า บริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด ไม่มีการประกอบธุรกิจจริง การที่นายสุรินทร์ ฯ ยังมีชื่อเป็นกรรมการบริษัทอยู่ จึงไม่อยู่ในความหมายของรัฐธรรมนุญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายสุรินทร์ ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนุญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ยังมีชื่อเป็นกรรมการบริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด บริษัท เอ. โอ. เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด และบริษัท รังสิตน้ำผลไม้ จำกัด ในขณะที่เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ นั้น ได้ความว่า นายอาทิตย์ ฯ ได้มีหนังสือลาออกจากตำแหน่งกรรมการที่เป็นอยู่ใน ๑๓ บริษัทแล้ว ซึ่งรวมทั้ง ๓ บริษัทดังกล่าวด้วย ตั้งแต่วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ แต่ปรากฏภายหลังว่าเจ้าหน้าที่ของบริษัททั้งสาม ไม่แจ้งการลาออกต่อนายทะเบียน นายอาทิตย์ ฯ จึงยังมีชื่อเป็นกรรมการอยู่ใน ๓ บริษัทดังกล่าว โดยบริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด คณะกรรมการบริษัทมีมติเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๒ ให้นายอาทิตย์ ฯ ลาออกได้ สำหรับบริษัท เอ. โอ. เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด นั้น ปรากฏว่าที่ประชุมกรรมการบริษัทมีมติ เห็นชอบการลาออกของนายอาทิตย์ ฯ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๒ พิจารณาแล้วเชื่อว่า นายอาทิตย์ ฯ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัททั้ง ๓ บริษัท ดังกล่าวจริง การเป็นกรรมการบริษัทของนายอาทิตย์ ฯ จึงสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่หนังสือแจ้งบริษัทถึงการลาออก และก่อนที่จะมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ดังนั้น นายอาทิตย์ ฯ จึงไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนุญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายอาทิตย์ ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนุญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ยังมีชื่อเป็นกรรมการบริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด และ บริษัท พี. เอส. ดี. เอ็น. จำกัด ขณะเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๑ นั้น ได้ความจากนายประพจน์ รักอารมณั กรรมการผู้จัดการบริษัท พี. เอส. ดี. เอ็น. จำกัด และนายเคนโซ่ ยามาโมโต้ กรรมการผู้จัดการบริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด ซึ่งเบิกความต่อศาลยื่นยันตามหนังสือชี้แจงว่านายสุวัจน์ ฯ ได้ลาออกจากบริษัททั้งสองจริง ตั้งแต่วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๓ พิจารณาแล้วเชื่อว่านายสุวัจน์ ฯ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการของบริษัททั้งสอง ตั้งแต่วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๓ จริง การเป็นกรรมการจึงสิ้นสุดลงก่อนเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ดังนั้น นายสุวัจน์ ฯ จึงไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายสุวัจน์ ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และยังมีชื่อเป็นกรรมการบริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด นั้น ได้ความตามคำชี้แจงของคุณหญิงสุพัตรา ฯ ว่า ได้ขอลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทดังกล่าว โดยบอกด้วยวาจาต่อนางสาวพาฝัน สุขวานิช และนางปนัดดา เลิศล้ำอำไพ กรรมการบริษัทเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และไม่ปรากฏว่า คุณหญิงสุพัตรา ฯ ได้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่อย่างไรในบริษัท จากข้อเท็จจริงดังกล่าวเชื่อได้ว่าคุณหญิงสุพัตรา ฯ ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทดังกล่าวแล้วตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ก่อนเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ดังนั้น คุณหญิงสุพัตรา ฯ ไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของคุณหญิงสุพัตรา ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และมีชื่อเป็นกรรมการบริษัท พินัยประสิทธิ์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๔ ทางพิจารณาได้ความว่าบริษัทไม่ได้ดำเนินกิจการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๘ นายพิเชษฐ ฯ เข้าใจว่านายอุเทน วรกุลชัย กรรมการผู้จัดการได้ดำเนินการเลิกบริษัทแล้ว นอกจากนี้สถานที่ประกอบการของบริษัทได้เปลี่ยนเป็นอู่ต่อเรือไปแล้วด้วย ผู้ถูกร้องไม่ได้เกี่ยวข้องกับบริษัทตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๘ จากข้อเท็จจริงไม่มีหลักฐานว่าบริษัทได้ดำเนินกิจการอย่างไร จึงต้องฟังว่าบริษัทได้เลิกกิจการไปแล้วตามที่ผู้ถูกร้องชี้แจง ดังนั้น นายพิเชษฐ ฯ จึงไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายพิเชษฐ ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีหม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ มีหลักฐานปรากฏชัดแจ้งว่า หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ ฯ ได้ทำหนังสือ

ลาออกจากตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สวนพะยอม ตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และได้รับความเห็นชอบจากผู้เป็นหุ้นส่วนแล้ว นอกจากนี้ยังได้ความว่า หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ ฯ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท งามคูพลี จำกัด เมื่อต้นปี ๒๕๓๘ ต่อนายจิตติวัฒน์ โปษยานนท์ กรรมการผู้จัดการ จึงถือว่าการเป็นกรรมการ (ตัวแทน) ได้สิ้นสุดลงแล้ว และเป็นหน้าที่ของกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทจะไปดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนต่อไป

สำหรับบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด นั้น ได้ความว่า หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร ได้พ้นวาระจากการเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยไม่ทราบว่าคุณถูกเลือกเข้ามาเป็นกรรมการอีก และไม่ได้มีส่วนในการบริหารแต่อย่างใดนับแต่พ้นวาระแล้ว เช่นนี้จะฟังว่าผู้ได้รับเลือกใหม่นั้นยินยอมหรือยอมรับยังไม่ได้ กรณีเช่นนี้ จึงเห็นว่า การเป็นกรรมการได้สิ้นสุดลงนับแต่ครบวาระแล้ว ดังนั้น การเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สวนพะยอม เป็นกรรมการบริษัท งามคูพลี จำกัด และเป็นกรรมการบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด ได้สิ้นสุดลงก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จึงถือได้ว่าไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของหม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และมีชื่อเป็นกรรมการบริษัท อิมโพลีคส์ จำกัด และบริษัท โรแยล โฮลดีนึ่งส์ จำกัด นั้น ได้ความจากคำชี้แจงของผู้เกี่ยวข้อง และพยานหลักฐานว่า นายประดิษฐ์ ฯ ได้ยื่นหนังสือลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท อิมโพลีคส์ จำกัด เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๕๐ และลาออกจากบริษัท โรแยล โฮลดีนึ่งส์ จำกัด เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีดังกล่าว พิจารณาแล้วเชื่อว่านายประดิษฐ์ ฯ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการของทั้งสองบริษัทจริง นายประดิษฐ์ ฯ จึงไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายประดิษฐ์ ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายไชยา สะสมทรัพย์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ และมีชื่อเป็นกรรมการบริษัท โมบาย เทล จำกัด และบริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด นั้น ได้ความจากคำชี้แจงของนายไชยา ฯ ว่า ได้ยื่นหนังสือลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท โมบาย เทล จำกัด ต่อกรรมการผู้จัดการ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ และได้ยื่นหนังสือลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด ต่อประธานกรรมการบริษัท ตั้งแต่วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๒ แล้ว นอกจากนี้ยังมีหนังสือยืนยันจากกรรมการผู้จัดการของทั้งสองบริษัทว่า นายไชยา ฯ

ลาออกจากการเป็นกรรมการแล้วจริง พิจารณาแล้วเชื่อว่านายไชยา ฯ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัททั้งสองดังกล่าวแล้วก่อนเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีจริง ดังนั้น นายไชยา ฯ ไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายไชยา ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายวัฒนา อัครเวม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และมีชื่อเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด พลังงานไทย นั้น ทางพิจารณาได้ความว่า นายวัฒนา ฯ ได้ลาออกจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และโอนหุ้นทั้งหมดให้นายสุพจน์ เหลืองธรรมธาดา ซึ่งเข้ามาเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการตามสัญญา หุ้นส่วนแก้ไขเพิ่มเติม ตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ แล้ว แต่นายสุพจน์ ฯ ไม่ได้ไปดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน พิจารณาแล้วเชื่อว่า นายวัฒนา ฯ ได้ลาออกจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนดังกล่าวแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ ก่อนเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีจริง นายวัฒนา ฯ จึงไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของนายวัฒนา ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

กรณีนายรักษ์ ดันตีสุนทร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓ และมีชื่อเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิด ในห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชำนานู นั้น ได้ความว่า ห้างหุ้นส่วนดังกล่าวไม่ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ได้จดทะเบียนไว้ เพราะไม่ได้รับอนุญาตจากทางราชการให้ประกอบการค้าอาวุธปืนและกระสุนปืน นอกจากนี้ยังได้ความว่านายรักษ์ ฯ ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในห้างหุ้นส่วนดังกล่าว เป็นเพียงหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดเท่านั้น โดยมีนายจรัสศักดิ์ ลิ้มทรงพรต เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ กรณีของนายรักษ์ ฯ ถือไม่ได้ว่าได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ เพราะไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในห้างหุ้นส่วน ดังนั้น ความเป็นรัฐมนตรีของนายรักษ์ ฯ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงวินิจฉัยว่า นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ นายไชยา สะสมทรัพย์ นายวัฒนา อัครเวม และนายรักษ์ ดันตีสุนทร ไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ความเป็นรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าว จึงยังไม่สิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ (๖)

พลโท จุล อติเรก

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของ นายปรีชา เถลิงพาณิชย์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๔ /๒๕๕๕

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของสมาชิกวุฒิสภา เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรี จำนวน ๑๐ คน สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๕๖ มาตรา ๒๐๘ ประกอบมาตรา ๒๑๖ (๖)

ด้วยสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๓๒ คน ได้ยื่นคำร้องต่อประธานวุฒิสภาว่า รัฐมนตรีจำนวน ๑๐ คน ของคณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบัน (นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี) ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๒. นายอาทิตย์ อุไรรัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
๓. นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
๔. คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
๕. นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
๖. หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๗. นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
๘. นายไชยา สะสมทรัพย์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
๙. นายวัฒนา อัครเวม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๐. นายรักษ์ ดันตีสุนทร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๐๘ โดยได้ดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้ มาแบ่งปันกัน ในขณะที่ตนยังดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีอยู่

สมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๓๒ คน ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา จึงใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๖ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๕๖ ยื่นคำร้องต่อประธานวุฒิสภาเพื่อส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีทั้งสิบคนดังกล่าวสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๖ (๖)

ศาลรัฐธรรมนูญได้ประชุมปรึกษาแล้วมีมติ ดังนี้

๑. ให้รับคำร้องดังกล่าวไว้ดำเนินการตามข้อ ๑๐ ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๑

๒. แจ้งให้ประธานวุฒิสภาทราบ

๓. แจ้งให้รัฐมนตรีทั้งสิบคนในฐานะผู้ถูกร้องทราบ เพื่อยื่นคำชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันตามข้อ ๑๒ ของข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๑

๔. แจ้งอธิบดีกรมทะเบียนการค้าตรวจสอบข้อเท็จจริงและส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือ

ต่อมาคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ลงมติในประเด็นว่า จะรับเรื่องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๖ และมาตรา ๒๑๖ (๖) หรือไม่ ปรากฏผลการลงมติดังนี้

- รับไว้พิจารณาวินิจฉัยต่อไป จำนวน ๑๑ คน (นายประเสริฐ นาสกุล นายกระมล ทองธรรมชาติ พลโท จุล อติเรก นายพันธ์ จันทรปาน นายมงคล ธรรมภูมัย นายสุจิต บุญบงการ นายสุจินดา ยงสุนทร นายสุวิทย์ ชีรพงษ์ นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายอมร รักชาติ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง)

- ไม่รับไว้พิจารณาวินิจฉัย และให้จำหน่ายคำร้อง จำนวน ๔ คน (นายโกเมน ภัทรภิรมย์ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิช และนายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ)

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาคำร้องตลอดจนพยานหลักฐานแล้วลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมาก ๑๑ ต่อ ๓ เห็นว่า รัฐมนตรีทั้งสิบคนในรัฐบาลชุดปัจจุบันไม่ได้กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ความเป็นรัฐมนตรีจึงไม่สิ้นสุดลงตามมาตรา ๒๑๖ (๖) โดย ๓ เสียง เห็นว่าควรจำหน่ายคำร้อง เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ถือว่ารัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๑๕ (๒) แล้ว

ผู้ทำคำวินิจฉัย มีความเห็นว่าไม่ควรรับคำร้องนี้ไว้วินิจฉัย (จำหน่ายคำร้อง) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๘๖ และมาตรา ๒๑๖ มาตั้งแต่นั้น จึงทำคำวินิจฉัยส่วนตัวดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ คดีนี้สมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๓๒ คน ได้เข้าชื่อกันยื่นคำร้องต่อประธานวุฒิสภา เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ ว่ามีรัฐมนตรี จำนวน ๑๐ คน ในคณะรัฐมนตรีที่บริหารประเทศอยู่ในขณะยื่นคำร้องดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน อันเป็นการฝ่าฝืนต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๐๘ ซึ่งเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามมาตรา ๒๑๖ (๖) ประธานวุฒิสภาได้ส่งคำร้องดังกล่าวมายังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๘๖ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ศาลรัฐธรรมนูญสั่งรับคำร้องไว้ดำเนินการเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

หลังจากศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องแล้ว ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๓ ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๔ โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันเดียวกันแล้ว ผลของการประกาศใช้บังคับพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๓ ดังกล่าวก็คือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบไป เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๑๖ คณะรัฐมนตรีซึ่งบริหารราชการแผ่นดินในขณะที่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎร จึงพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๕ (๒) ความเป็นรัฐมนตรีของแต่ละคนจึงสิ้นสุดลงโดยปริยาย โดยไม่จำเป็นจะต้องพิจารณาต่อไปว่ามีเหตุที่ทำให้รัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามมาตรา ๒๑๖ (๖) ตามคำร้องของประธานวุฒิสภาอีกหรือไม่

ส่วนความในวรรคสอง ของมาตรา ๒๑๕ ที่บัญญัติว่า คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่..... มีความหมายเพียงว่า คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะไปแล้วตามความในวรรคแรกต้องอยู่ในตำแหน่งในฐานะเป็นรัฐมนตรี “รักษาราชการ” เพื่อรอคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่เท่านั้น เพราะประเทศชาติจะขาดผู้บริหารประเทศในระหว่างที่คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ยังไม่อาจเข้ารับหน้าที่ไม่ได้ คณะรัฐมนตรีที่รักษาราชการดังกล่าว จึงไม่อาจถือว่าเป็นคณะรัฐมนตรีที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเหมือนกรณีปกติ เพราะเมื่อมีคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่เข้ารับหน้าที่แล้ว คณะรัฐมนตรีที่ยังอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ต้องพ้นหน้าที่ไปอย่างแน่นอน ผู้ทำคำวินิจฉัยจึงเห็นว่าคดีไม่มีประโยชน์ที่จะพิจารณาวินิจฉัยอีกต่อไป จึงเห็นควรจำหน่ายคำร้องของประธานวุฒิสภา

ประการที่ ๒ การที่ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยปัญหาคดีนี้ โดยเห็นว่ารัฐมนตรีดังกล่าวยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ตามความในมาตรา ๒๑๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจตุลาการในระบบสากล

ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในหมวด ๘ ว่าด้วย ศาล ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจศาลตามมาตรา ๒๓๓ คือ “พิจารณาวินิจฉัยคดีตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” เมื่อพิจารณาประกอบมาตรา ๓ ซึ่งบัญญัติว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี

และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงอาจถือว่ารัฐธรรมนูญ มีความประสงค์ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ดุจเป็นศาล ศาลหนึ่งเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม

ปัญหาจึงมีว่า อำนาจตุลาการ ที่ศาลเป็นผู้ใช้ในระบบสากลมีความหมายอย่างไร ตามหลัก ในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ (SEPARATION OF POWERS) มองเดสกีเออร์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ESPRIT DES LOIS” (ค.ศ. ๑๗๘๔) หรือ “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย” เล่ม ๑๑ บทที่ ๖ เรื่อง โครงสร้างการปกครองของอังกฤษ ข้อ ๑ ถึงข้อ ๖ ไว้ดังนี้

๑. ในแต่ละรัฐมีอำนาจอยู่สามชนิดคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารสิ่งต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับ กฎานาชาติ และอำนาจบริหารซึ่งขึ้นอยู่กับกฎสำหรับพลเมือง

๒. โดยอาศัยอำนาจแรก เจ้าผู้ครองหรือผู้บริหารเป็นผู้ออกกฎหมายใช้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งหรือ ตลอดกาล โดยอาศัยอำนาจที่สองเขาจะทำให้เกิดความสงบหรือทำสงคราม ส่งหรือรับคณะทูตานุทูต ให้ความปลอดภัยเตรียมรับการบุกรุก ด้วยอำนาจที่สาม เขาจะเป็นผู้ลงโทษอาชญากรรมหรือตัดสิน ข้อพิพาทของบุคคล อำนาจที่สามนี้เราเรียกว่าอำนาจในการตัดสิน และอีกอำนาจหนึ่งเรียกง่าย ๆ ว่า อำนาจบริหารรัฐ

๓. เสรีภาพการเมืองของราษฎร ก็คือความสงบสุขทางความนึกคิดซึ่งมาจากความเห็น ของแต่ละคนในเรื่องความปลอดภัยของตน และเพื่อที่คนจะมีความปลอดภัยนี้ได้ การปกครองจะต้อง เป็นไปในลักษณะที่ว่าราษฎรคนหนึ่งไม่ต้องเกรงกลัวราษฎรอีกคนหนึ่ง

๔. ยามที่อำนาจนิติบัญญัติถูกนำมารวมอยู่กับอำนาจบริหารในตัวคนๆ เดียวหรือในคณะผู้บริหาร คณะเดียว เสรีภาพย่อมจะไม่มี เพราะเราอาจหวังได้ว่ากษัตริย์องค์นั้นเอง หรือสภานั้นเองจะออกกฎหมาย ทรราชย์เพื่อบังคับใช้แบบทรราช

๕. เสรีภาพจะไม่มีเช่นกันหากอำนาจในการตัดสินมิได้แยกจากอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจ บริหาร หากอำนาจนั้นไปรวมกับอำนาจนิติบัญญัติแล้วไซ้ อำนาจเหนือชีวิตและเสรีภาพของราษฎร ย่อมจะเป็นอำนาจผลการ เพราะผู้พิพากษาจะเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย หากอำนาจนั้นไปรวมกับอำนาจ บริหารผู้พิพากษาย่อมจะมีพลังของผู้กดขี่

๖. ทุกสิ่งจะถึงหายนะ หากคนๆ เดียวกัน หรือคณะบุคคลสำคัญคณะเดียวกัน หรือคณะขุนนาง คณะประชาชนเดียวกัน มีอำนาจทั้งสามคือ อำนาจออกกฎหมาย อำนาจนำมติของประชาชนไปปฏิบัติ และอำนาจตัดสินอาชญากรรมหรือกรณีพิพาทของบุคคล

ท่านอาจารย์ ดร. เดือน บุญนาค ได้กล่าวไว้ในคำบรรยายในหนังสือชื่อ “การแยกอำนาจ” ของท่านว่า “ในเรื่องอำนาจตุลาการนี้ได้มีปัญหาโต้แย้งกันหลายปัญหาด้วยกัน ในเบื้องต้นได้มีการโต้แย้งกันว่าอำนาจตุลาการนี้เป็นสิ่งที่มีหรือไม่ ปัญหาข้อที่สองเป็นปัญหาเรื่องอิสรภาพของอำนาจตุลาการ และความเกี่ยวพันระหว่างอำนาจตุลาการกับอำนาจบริหาร ปัญหาข้อที่สามเป็นปัญหาความเกี่ยวพันระหว่างอำนาจตุลาการกับอำนาจนิติบัญญัติ

ปัญหาที่ว่าอำนาจตุลาการเป็นสิ่งที่มีความหมายหรือไม่นี้ ตามความคิดเห็นของลือคักนั้นเห็นว่า ไม่มีอำนาจตุลาการ แต่ความคิดเห็นของมองเตสกิเออร์นั้นเห็นว่า มี ซึ่งมองเตสกิเออร์เรียกว่า “อำนาจพิพากษา” (Puissance de' juger) นักการเมืองในสมัยการปฏิวัติฝรั่งเศส ก็มีหลายท่านที่เห็นว่าอำนาจตุลาการนี้ไม่มี เช่น กาสซาแลส (CAZALES) สมาชิกสภา ฯ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของฝรั่งเศส ท่านผู้นี้ได้กล่าวว่า “ในสังคมการเมืองทุกสังคม ย่อมมีอำนาจเพียงสองอำนาจคืออำนาจตรากฎหมาย และอำนาจจัดการปฏิบัติตามกฎหมาย ที่มีผู้เขียนถึงอำนาจตุลาการนั้น อำนาจนี้เป็นเพียงตำแหน่งหน้าที่ที่จะจัดการบังคับตามบทแห่งกฎหมายและการบังคับตามกฎหมายก็เป็นเรื่องการจัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ฉะนั้น ที่เรียกกันว่า อำนาจตุลาการ จึงไม่ถูกต้อง” ศาสตราจารย์ปัจจุบันบางท่าน เช่น ท่านดิวกีท (DUGUIT) ก็เห็นว่าอำนาจมีเพียงสองอำนาจเท่านั้น คือ อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ส่วนอำนาจตุลาการนั้นเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหาร แต่ถ้าจะถือตามความเห็นของนักรัฐศาสตร์ส่วนมากแล้วก็เห็นว่าอำนาจตุลาการนั้นมีอยู่และแม้บรรดาผู้ที่เห็นว่าอำนาจตุลาการเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหารนั้นท่านเหล่านั้นก็เห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่จะทำหน้าที่ตุลาการนั้นต้องเป็นเจ้าหน้าที่พิเศษจัดไว้โดยเฉพาะ รูสโซ ซึ่งเห็นว่าอำนาจมีอยู่สองอำนาจคืออำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติก็กล่าวว่าในส่วนหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้นต้องจัดเจ้าหน้าที่เป็นผู้ทำการไว้โดยเฉพาะเป็นพิเศษ

ถ้าจะพิจารณาตามประวัติศาสตร์ อำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นก่อนอำนาจอื่น ๆ ทั้งสิ้น ในสมัยเดิมเมื่อกฎข้อบังคับที่ใช้ในชุมชนยังไม่มี สมัยนั้นการพิจารณาคดีสินข้อพิพาทก็มีแล้ว และผู้ที่ใช้อำนาจตุลาการนี้ก็จัดเป็นพิเศษได้แก่ผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของผู้พิพาท หรือผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์ก็ทรงกังวลในการเลือกเฟ้นผู้ที่จะแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาคดีและจัดให้มีการเคารพต่อคำพิพากษา อำนาจตุลาการจึงเป็นอำนาจที่มีอยู่ตั้งแต่ดั้งเดิมและเป็นอำนาจที่ยกย่องให้เป็นที่เคารพนับถือมากกว่าอำนาจใด ๆ

ที่พวกสนับสนุนให้มีแต่สองอำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหาร อ้างว่าในการปกครองก็มีการตรากฎหมาย การจัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย และว่าอำนาจตุลาการนั้นแต่เพียงการพิจารณาลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอันเป็นเรื่องต่อเนื่องจากการจัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยการบังคับหรือลงโทษนั้น ความจริงการพิจารณาคดีมิใช่จะลงโทษหรือจะบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งฝ่ายบริหารมีหน้าที่ แต่เป็นการค้นคว้าดูว่ากฎหมายจะควรใช้บังคับแก่กรณีพิพาทกันหรือไม่ ผู้ที่จะทำหน้าที่ชี้ขาดว่ากฎหมายคลุมถึงกรณีพิพาทหรือไม่นั้นจะเป็นเจ้าหน้าที่บริหารซึ่งมีประโยชน์ส่วนได้เสียนั้นไม่ได้ ถ้าโจทก์หรือจำเลยเป็นผู้พิพากษาด้วย ความยุติธรรมก็จะเกิดขึ้นไม่ได้แม้ว่าจะเป็นความผิดชัดแจ้งและแม้จำเลยจะรับสารภาพก็ต้องมีผู้พิพากษามานั่งพิจารณาและพิพากษา การจะบังคับหรือการลงโทษจะต้องมีคำพิพากษาโดยศาลเสียก่อน ฉะนั้น อำนาจตุลาการจึงเป็นอำนาจที่มีอยู่ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ของอังกฤษ และของไทย ฯลฯ ก็บัญญัติให้มีอำนาจตุลาการข้างเคียงกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร”

ฯลฯ

ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจตุลาการไว้ในมาตรา ๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๓

อนุมาตรา ๑

“อำนาจตุลาการของสหรัฐให้เป็นของศาลสูงสุดศาลหนึ่งกับศาลชั้นรองลงมาตามที่รัฐสภาได้กำหนดและสถาปนาขึ้นไว้เป็นคราวๆ และให้ผู้พิพากษาทั้งศาลสูงสุดและศาลชั้นรองอยู่ในตำแหน่งตราบเท่าที่ยังเป็นผู้มีความประพฤติอยู่ในทำนองคลองธรรม และให้ได้รับค่าทดแทนในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ในเวลาหนึ่งๆ โดยจะถูกต้องตกลงในระหว่างที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ไม่ได้

อนุมาตรา ๒

ให้อำนาจตุลาการนี้ขยายเหนือคดีทั้งปวง ทั้งในหลักกฎหมายและหลักแห่งความยุติธรรมที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญนี้ ภายใต้กฎหมายสหรัฐและของสนธิสัญญาที่ได้ทำขึ้นหรือจะทำขึ้นโดยอำนาจของสหรัฐเหนือคดีทั้งปวงที่พาดพิงถึงเอกอัครราชทูต ทูตานุทูตและกงสุล เหนือคดีที่เกี่ยวกับทะเลหรือที่เกิดขึ้นในท้องทะเลทั้งปวง เหนือคดีพิพาทที่สหรัฐเป็นคู่กรณี เหนือคดีพิพาทระหว่างสองรัฐหรือมากกว่าสองรัฐขึ้นไป ระหว่างรัฐหนึ่งกับพลเมืองของรัฐหนึ่ง ระหว่างพลเมืองต่างรัฐ ระหว่างพลเมืองในรัฐเดียวกันที่อ้างสิทธิเหนือที่ดินตามกฎบัตรของรัฐอื่น หรือระหว่างรัฐหนึ่งหรือพลเมืองของรัฐนั้นกับรัฐต่างประเทศ กับพลเมืองต่างประเทศหรือกับคนในบังคับต่างประเทศ

ในทุกคดีที่พาดพิงถึงเอกอัครราชทูต ทูตานุทูตและกงสุล และในคดีที่รัฐเป็นคู่กรณี ให้เขตอำนาจศาลแรกเริ่มเป็นของศาลสูงสุด ในคดีอื่นๆ ทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ให้ศาลสูงสุดมีอำนาจรับอุทธรณ์ทั้งในข้อกฎหมายและในข้อเท็จจริง ทั้งนี้ โดยมีข้อยกเว้นและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่รัฐสภาจะได้บัญญัติขึ้นไว้

การพิจารณาความผิดทางอาญาที่ล่วง ยกเว้นกรณีการฟ้องขับออกจากตำแหน่ง จะต้องกระทำโดยคณะลูกขุน และให้พิจารณาคดีนั้นในรัฐที่การกระทำผิดอาญาดังกล่าวเกิดขึ้น แต่ถ้าไม่ได้กระทำในรัฐใดเลย ให้พิจารณาคดี ณ สถานที่แห่งเดียวหรือหลายแห่งตามแต่สภาองเกรสจะได้อำนาจกำหนดโดยอำนาจของกฎหมาย

อนุมาตรา ๓

ความผิดฐานกบฏต่อสหรัฐ ให้หมายถึงเพียงการทำสงครามต่อสหรัฐหรือเข้าข้างศัตรูของสหรัฐ โดยการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก และห้ามพิพากษาลงโทษบุคคลใดฐานกบฏ เว้นแต่จะได้มีคำให้การของพยานสองคนยืนยันการกระทำที่โจ่งแจ้งอันเดียวกันนั้น หรือได้มีการสารภาพอย่างเปิดเผยกลางศาล

ให้สภาองเกรสมีอำนาจประกาศลงโทษฐานกบฏ แต่ห้ามลงโทษให้ชั่วช้าไปตามสายเลือดหรือริบราชาบาตร เว้นแต่จะกระทำในระหว่างที่ผู้กระทำผิดนั้นยังมีชีวิตอยู่” และความสำคัญของอำนาจตุลาการในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกามีปรากฏในหนังสือเดอะเฟเดอรัลลิสเปเปอร์ (ตีพิมพ์ใน ค.ศ. ๑๗๘๗ - ๑๗๘๘) เอกสารความคิดเห็นทางการเมืองอเมริกัน โดย อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน เจมส์ เมดิสัน จอห์น เจย์ ผู้เขียน สมบัติ จันทรวงศ์ กับคณะแปล สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในบทความหมายเลข ๒๒ เขียนโดย อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน หน้า ๑๕๘ ว่า

..... “กฎหมายเป็นเพียงตัวอักษรอันไร้ชีวิตหากปราศจากศาลซึ่งจะเป็นตัวแทนในกระบวนการให้ความหมายที่แท้จริงต่อตัวอักษรและทำให้เกิดผลเชิงปฏิบัติสนธิสัญญาต่างๆ ของสหรัฐจะมีผลบังคับใช้ได้แม้แต่น้อยต้องถูกพิจารณาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายของแผ่นดิน ความสำคัญที่แท้จริงของสนธิสัญญาต่างๆ เท่าที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลก็เช่นเดียวกับกฎหมายอื่นๆ ที่ต้องอาศัยการยืนยันจากการตัดสินทางศาล เพื่อให้เกิดเอกภาพในการตัดสินทางศาล ในท้ายที่สุดแล้วการตัดสินเหล่านี้ต้องนำเสนอต่อตุลาการสูงสุดผู้เดียว และตุลาการนี้ควรจัดตั้งขึ้นภายใต้สิทธิอำนาจเดียวกันกับที่สร้างสนธิสัญญานั้นๆ ขึ้นมา ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ทั้งคู่ ถ้าในแต่ละรัฐมีศาลสูงสุดเป็นของตนเองโดยเอกเทศ ก็จะเป็นไปได้ที่คำตัดสินสูงสุดต่อข้อประเด็นเดียวกันจะมีจำนวนมากพอๆ กับจำนวนศาลที่มีอยู่ ความแตกต่างทางความเห็นของมนุษย์นั้นมิมีจบสิ้น มีอยู่บ่อยครั้งที่เราไม่เพียงแต่จะพบศาล

ที่มีความเห็นต่างกันแต่ผู้พิพากษาในศาลเดียวกันก็ยังมีความเห็นต่างกันออกไปได้ เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนซึ่งย่อมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากคำตัดสินที่ขัดแย้งกันเองของศาลต่างๆ จำนวนหนึ่งทุกชาติจึงเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดตั้งศาลๆ หนึ่งขึ้นให้อยู่เหนือศาลอื่นทั้งหมด โดยให้มีอำนาจดูแลทั่วไปและมีสิทธิอำนาจที่จะยุติและประกาศใช้กฎเกณฑ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันสำหรับความยุติธรรมของบ้านเมืองเป็นแห่งสุดท้าย

ศาลสูงสุดนี้ยังเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อโครงสร้างของรัฐก่อกำเนิดในรูปที่กฎหมายของส่วนทั้งหมดมีอันตรายจากการที่จะถูกกฎหมายของส่วนย่อยขัดขวาง ในกรณีนี้ถ้าตุลาการเฉพาะแต่ละชุดได้รับมอบสิทธิแห่งขอบเขตอำนาจชั้นสูงสุด นอกเหนือไปจากความขัดแย้งซึ่งคาดการณ์ล่วงหน้าได้จากความเห็นที่แตกต่างกันแล้วยังมีสิ่งที่จะต้องกลัวอีกมากจากอคติของความเห็นและความลำเอียงระดับท้องถิ่น และจากการก้าวก้าวของกฎเกณฑ์ต่างๆ ของระดับท้องถิ่นตราบเท่าที่ยังมีการก้าวก้าวดังกล่าวเกิดขึ้นก็ย่อมมีเหตุผลที่จะเห็นว่า ผู้คนยังจะถือตามข้อกำหนดทางกฎหมายระดับท้องถิ่นมากกว่ากฎหมายกลาง เพราะไม่มีอะไรที่จะเป็นธรรมชาติของคนที่มีตำแหน่งยิ่งกว่าที่จะเคารพคล้อยตามอำนาจซึ่งเป็นรากฐานแห่งการดำรงอยู่ของพวกเขาอย่างเป็นทางการ”

๑๑๑

ความสำคัญของบทความดังกล่าว แสดงว่ารัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดโครงสร้างรูปของรัฐเป็นแบบ “สหพันธรัฐ” (FEDERATION) รัฐชนิดนี้ในชั้นเดิมเรียกว่า “สหรัฐ” แต่ในสนธิสัญญาที่ทำกับนานาประเทศใช้คำว่า “สหพันธรัฐ”

รัฐรวมชนิดนี้เกิดขึ้นโดยที่รัฐหลายรัฐมารวมกันเข้ามอบการใช้อำนาจภายนอกประเทศไว้แก่รัฐบาลกลาง แต่รัฐที่มารวมยังคงมีอำนาจภายในเฉพาะส่วนที่สำคัญอยู่ได้บางประการ รัฐรวมชนิดนี้เรียกว่าสหพันธรัฐ

สหพันธรัฐ มีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. สำหรับกิจการภายนอก รัฐแต่ละรัฐซึ่งเป็นสมาชิกในสหพันธรัฐใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองไม่ได้ เพราะถือว่ามีสภาพบุคคลรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในสหพันธรัฐ รัฐบาลกลางแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่ใช้อำนาจอธิปไตยภายนอกได้ เช่น ตั้งทูตประจำประเทศต่างๆ และรับทูตต่างประเทศมาประจำทำสนธิสัญญา ประกาศสงคราม ฯลฯ

๒. สำหรับกิจการภายใน รัฐแต่ละรัฐซึ่งเป็นสมาชิกในสหพันธรัฐต่างมีอำนาจของตนในกิจการบางอย่าง อำนาจอธิปไตยภายในถูกจำกัดลงไปบ้างโดยความจำเป็นเพื่อจะให้วิธีดำเนินการของสหพันธรัฐได้ผลดี เป็นต้นในการทหารและในการคลัง

๓. ความเกี่ยวพันระหว่างรัฐด้วยกันในสหพันธรัฐ ถือเป็นความเกี่ยวพันทางกฎหมายมหาชน ภายในตามรัฐธรรมนูญ มิใช่เป็นความเกี่ยวพันตามกฎหมายระหว่างประเทศ (ด้วยประการนี้สหพันธรัฐจึงแตกต่างกับสมาพันธรัฐในส่วนสำคัญ)

เนื่องด้วยลักษณะสำคัญ ๓ ประการดังกล่าวนี้ ทุกรัฐต่างมีรัฐธรรมนูญของตนเช่นเดียวกับตัวสหพันธรัฐเอง ฉะนั้น ในสหพันธรัฐจึงมีรัฐธรรมนูญหลายฉบับด้วยกัน และเพื่อประสานกิจการระหว่างรัฐต่างๆ กับสหพันธรัฐในสหพันธรัฐจึงมีสภา ๒ สภา คือสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรทั้งสหพันธรัฐได้เลือกตั้งขึ้นมาสภาหนึ่ง และสภาผู้แทนรัฐ (ซึ่งในอเมริกาเรียกว่า SENATE) อันประกอบด้วยผู้แทนของรัฐต่างๆ อีกสภาหนึ่ง สมาชิกของสภาหลังนี้รัฐต่างๆ ที่มารวมเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น

ในสหพันธรัฐ อำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่สำคัญมาก การพิพาทระหว่างรัฐด้วยกันก็ดีหรือระหว่างรัฐใดรัฐหนึ่งกับสหพันธรัฐก็ดี จะตกลงกันให้เรียบร้อยในทางทูตไม่ได้เพราะความเกี่ยวพันนี้ไม่ใช่ความเกี่ยวพันระหว่างประเทศแต่เกี่ยวพันตามกฎหมายมหาชนภายใน จะตกลงกันด้วยอำนาจทางปกครองก็ไม่ได้ เพราะในทางปกครองรัฐๆ ไม่อยู่ใต้บังคับของสหพันธรัฐ มีอยู่ทางเดียวที่จะใช้ คือทางอำนาจตุลาการ เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น มีศาลสูงสุดสำหรับพิจารณาชี้ขาดในข้อพิพาททั้งหลาย ดังปรากฏในบทความของอเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน ดังกล่าวข้างต้น

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า “อำนาจตุลาการ” อันเป็นอำนาจที่สามตามคำกล่าวของมองเตสกีเออร์ในข้อ ๑ ถึงข้อ ๖ ดังกล่าวข้างต้นหมายความว่าถึงอำนาจ “การลงโทษอาชญากรรมหรือตัดสินข้อพิพาทของบุคคล” ซึ่งเรียกว่า “อำนาจในการตัดสิน” หรือ “อำนาจตัดสินอาชญากรรมหรือกรณีพิพาทของบุคคล” อันเป็นอำนาจหนึ่งของอำนาจอธิปไตยในปัจจุบัน

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า “อำนาจอธิปไตย” ประกอบด้วยอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ การแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยก็คือ การแบ่งแยกอำนาจสูงสุดต่างๆ ให้แก่คณะบุคคลต่างๆ ซึ่งเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกันเป็นผู้ใช้เพื่อให้คอยควบคุมซึ่งกันและกันเพื่อเป็นประกันความมั่นคงและสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในคำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบของท่านศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม ฉบับพิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กล่าวไว้ว่า

“ในทุกวันนี้จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ส่วนมากได้มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยมอบให้ส่วนต่างๆ ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการตามมาตรา ๓ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แม้จะมีบทบัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้

อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” ก็ดี แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นโดยลำพังพระองค์เอง มาตรการต่างๆ ไปได้แบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย มอบให้แก่คณะบุคคลต่างๆ กันเป็นผู้ดำเนินการในนามของพระมหากษัตริย์ คือ รัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ

หลักแห่งการแบ่งแยกใช้อำนาจอธิปไตยนี้ ได้มีปรากฏอยู่แล้วในหนังสือซึ่งปรัชญาเมธีในครั้งโบราณหลายท่านเป็นผู้แต่ง นักปราชญ์เหล่านี้มีวิธีแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็นสามส่วนต่างๆ กัน และให้เหตุผลว่า การที่รวมอำนาจไว้ในมือบุคคลคนเดียวหรือคณะเดียวกันจะมีผลเสียหาย

ในบรรดานักปราชญ์เหล่านี้มีอยู่ท่านหนึ่งที่เป็นผู้วางหลักแห่งการแบ่งแยกการใช้อำนาจไว้อย่างชอบด้วยเหตุผล คือ มองเตสกีเอร์ (MONTESQUIEU) นามของท่านผู้นี้ยังอยู่เคียงคู่กับหลักการแห่งการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ในหนังสือ ESPRIT DES LOIS (ค.ศ. ๑๗๘๔) ของมองเตสกีเอร์ซึ่งได้เขียนขึ้นเพื่อสนับสนุนหลักการปกครองตามรัฐธรรมนูญอังกฤษ (บรรพ ๑๑ หมวด ๖) ได้วางหลักวิธีดำเนินการของประเทศไว้ และได้แสดงให้เห็นภัยของการรวมอำนาจไว้ในแห่งเดียวกันนั้นว่า ถ้าอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหาร รวมอยู่ในบุคคลคนเดียวกัน หรือในคณะเดียวกันเสรีภาพก็จะมีมิได้เลย และทุกสิ่งทุกอย่างจะเหลวแหลกหมด ถ้าบุคคลคณะเดียวไม่ว่าจะเป็นขุนนางหรือราษฎรกำอำนาจทั้งสามไว้ ทั้งนี้ หมายความว่าอำนาจสูงสุดในแผ่นดินนั้นจะให้บุคคลใดหรือคณะหนึ่งคณะใดรับมอบไปใช้แต่ลำพังหาได้ไม่ ไม่ว่าจะเป็พระมหากษัตริย์ ราษฎรหรือรัฐสภาก็ดี อำนาจอธิปไตยจะต้องแบ่งแยกให้เจ้าหน้าที่ต่างๆ กันเป็นผู้ใช้และใช้โดยอิสระ อำนาจเหล่านี้จักต้องคอยควบคุมซึ่งกันและกัน เพื่อความมั่นคงของการปกครองระบอบประชาธิปไตย มิให้การปกครองรูปนี้กลายเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือเป็นการปกครองที่เหยียบย่ำเสรีภาพของประชาชน

มองเตสกีเอร์ยังได้กล่าวไว้ว่า “ในรัฐหนึ่งๆ นั้นมีอำนาจอยู่สามชนิด คือ อำนาจตรากฎหมาย อำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายมหาชนและอำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายแพ่ง โดยอำนาจชนิดที่หนึ่งนั้นเจ้านายหรือเจ้าหน้าที่ตรากฎหมายไว้สำหรับกาลชั่วคราวหรือตลอดไป และแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมายที่ได้ตราขึ้นแล้ว (อำนาจนิติบัญญัติ) โดยอำนาจชนิดที่สอง เขาทำสงครามหรือสันติภาพ ส่งหรือรับทูต รักษาความสงบเรียบร้อย เตรียมป้องกันการรุกราน (อำนาจบริหาร) โดยอำนาจชนิดที่สามเขาลงโทษผู้กระทำผิดหรือตัดสินข้อพิพาทระหว่างเอกชน อำนาจสูงสุดอันสุดท้ายนี้ เรียกกันว่า อำนาจตุลาการ”

มองเตสกีเอร์วางหลักว่าการใช้อำนาจทั้งสามนี้ต้องใช้โดยบุคคลต่างๆ กันและโดยอิสระเพื่อคุ้มครองป้องกันสิทธิของเอกชนต่อการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดของรัฐ มองเตสกีเอร์ยังได้กล่าวไว้อีกว่า “เป็นความจริงอยู่ชั่วฟ้าดินสลายว่ามนุษย์เราเมื่อมีอำนาจแล้วก็จะใช้อำนาจนั้นเกินไป จนกว่าจะถูกกำหนดขีดคั่นในการใช้ เพื่อที่จะไม่ให้มีการใช้อำนาจเลยเถิดไปจะต้องให้อำนาจนั้นคอยค้ำยันด้านทานกันไว้ ถ้าในบุคคลคนเดียวหรือในเจ้าหน้าที่คณะเดียวกัน อำนาจนิติบัญญัติรวมอยู่กับอำนาจบริหาร เสรีภาพก็จะมีไม่ได้เลย เพราะเป็นที่น่ากลัวว่าพระมหากษัตริย์หรือสภาจะตรากฎหมายอันล้วนแต่กดขี่ขึ้น เพื่อจะได้กดขี่ให้มีการปฏิบัติตาม เสรีภาพจะมีอย่างไรได้ ถ้าอำนาจตุลาการไม่ได้แยกออกจากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ถ้าอำนาจตุลาการรวมอยู่กับอำนาจนิติบัญญัติก็จะเกิดมีอำนาจเหนือชีวิตและเสรีภาพของพลเมืองจะกระทำอะไรก็ได้ตามใจชอบเพราะผู้พิพากษาเป็นผู้ตรากฎหมายและวินิจฉัยเอง ถ้าอำนาจตุลาการรวมอยู่กับอำนาจบริหารผู้พิพากษาก็จะใช้อำนาจดุจผู้กดขี่อย่างทารุณ ทุกสิ่งทุกอย่างจะเหลวแหลกหมดถ้าบุคคลคนเดียวหรือเจ้านาย หรือขุนนาง หรือราษฎรคณะเดียวกันเป็นผู้ใช้อำนาจทั้งสามชนิดนี้

ลัทธิของมองเตสกีเอร์นี้ได้แพร่หลายไปในนานาประเทศ และปรากฏผลขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อประเทศอเมริกาประกาศแยกเป็นเอกราชจากประเทศอังกฤษตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๘ ได้มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกจากกันอย่างเด็ดขาดเป็น ๓ ชนิด คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสฉบับแรกซึ่งมีขึ้นหลังจากการปฏิวัติก็แบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น ๓ ชนิดตามแบบอย่างของมองเตสกีเอร์ ทั้งนี้ เป็นเพราะลัทธิของมองเตสกีเอร์กำลังเป็นที่นิยมแก่บุคคลทั่วไปในสมัยปฏิวัติ ทั้งได้มีอิทธิพลเหนือความคิดความอ่านของผู้ร่างครั้งกระนั้นด้วย ตามข้อ ๑๖ แห่งปฏิญญาแสดงสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ซึ่งลงมติโดยสมัชชาแห่งชาติของฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๘ มีว่า “สังคมใดซึ่งมิได้มีการประกันสิทธิทั้งหลายทั้งมิได้มีการแบ่งแยกอำนาจกำหนดไว้แน่นอน สังคมนั้นหากรัฐธรรมนูญไม่” ในรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๕๘ มีความในมาตรา ๑๕ ว่า “การแบ่งแยกอำนาจเป็นเงื่อนไขอันแรกของการปกครองโดยเสรี”

ในทุกวันนี้จะเห็นได้ว่า ลัทธิแห่งการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยของมองเตสกีเอร์ได้แพร่หลายปรากฏหลักอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ เกือบทุกประเทศ”

ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติศาลรัฐธรรมนูญไว้ในหมวด ๘ ว่าด้วยศาล ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการตามมาตรา ๓ คือ อำนาจตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้วรัฐมนตรีทั้งคณะย่อมพ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๕ (๒) ความเป็นรัฐมนตรีก็สิ้นสุดลงโดยผลของบทบัญญัติดังกล่าว การกระทำที่เป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๘ คือ การดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ต้องยุติลงด้วย ดังนั้น แม้ในภายหลังต่อมาจะปรากฏว่ามีรัฐมนตรีบางคนยังดำรงตำแหน่งใดๆ ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไปอีก ก็ถือว่าไม่มีข้อพิพาทว่ารัฐมนตรีมีข้อต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๘ หรือไม่มาสู่การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอีกต่อไป ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรวินิจฉัยจำหน่ายคดี

การที่ศาลรัฐธรรมนูญยังคงวินิจฉัยคดีต่อไปอีก จึงมิใช่เป็นการใช้อำนาจตุลาการในฐานะเป็นศาล ส่วนจะเรียกว่าเป็นการใช้อำนาจอะไรในการวินิจฉัย ผู้ทำคำวินิจฉัยไม่สามารถตอบได้

วินิจฉัยให้จำหน่ายคดี

นายปรีชา เถลิมวณิชย์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ